

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија“ бр. 58/00, 44/02, 82/08, 167/10 и 51/11), како и врз основа на член 25 став 2 и став 5 од Законот за основно образование („Службен весник на Република Македонија“ бр.103/08, 33/10, 116/10, 156/10, 18/11, 42/11, 51/11, 6/12, 100/12, 24/13, 41/14, 116/14, 135/14, 10/15, 98/15, 145/15, 30/16, 127/16 и 67/17) министерот за образование и наука ја утврди Наставната програма по **Граѓанско образование** за IX одделение на деветгодишното основно образование.

**НАСТАВНА
ПРОГРАМА**

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО**

ГРАЃАНСКО ОБРАЗОВАНИЕ

IX ОДДЕЛЕНИЕ

Скопје, октомври 2018

**ДЕВЕТГОДИШНО ОСНОВНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

1. ВОВЕД

Во наставниот план за деветгодишното основно образование, наставниот предмет *Граѓанско образование* се изучува во третиот развоен период со статус на задолжителен предмет во VIII и IX одделение со по еден час неделно, односно 36 часа годишно.

Со оглед на тоа што наставниот предмет *Граѓанско образование* се изучува во последниот период на основното образование, во наставните програми се дадени развојни цели за периодот, врз основа на коишто се конкретизираат целите и содржините во секое одделение.

Наставната програма по *Граѓанско образование* е изготвена со јасно определени резултати од учењето. Граѓанското образование во Република Македонија се насочува кон развој на компетенциите коишто се однесуваат на сè она што се очекува да знаат учениците, да разбираат или умеат да прават и да прифаќаат систем на вредности потребни за функционирање како демократски и активни граѓани. Изучувањето на граѓанското образование ќе придонесе учениците да се ангажираат за развој на заедницата и да бидат компетентни личности способни да вршат избори за сопствениот развој во современото општество.

Новите наставни програми по предметот *Граѓанско образование* ги одразуваат промените во приодите во изучувањето на граѓанското образование во Европа и светот. Тие се насочени кон оспособување на учениците за активно учество во животот на училиштето и развивање на интерес и компетентност за вклучување во процесите на носење одлуки за заедницата. Методите што ќе се користат во наставата по граѓанско образование треба да придонесуваат за развојот на личноста и темелните човекови вредности, индивидуалната слобода, интегритетот, достоинството и еднаквите права и за создавање услови за јакнење на чувството на праведност, толеранција и одговорност, како и за подготовка на учениците за одговорен живот во демократско граѓанско општество.

Со наставната програма се предвидени можности за индивидуализирана и групна работа на учениците која придонесува за самостојно и критичко размислување и примена на усвоените знаења, разбирања, вештини, ставови, интереси, вредности и граѓанско однесување во активностите на повеќе прашања од областа на граѓанското образование. Природата на наставниот предмет налага почитување на принципите на современата интерактивна настава, добро осмислена групна работа на учениците во наставата за да се поддржува инвентивноста на секој ученик при разработката на содржините и истражувачките активности со постојано следење на постигањата на секој ученик од страна на наставникот.

2. ЦЕЛИ НА ПРЕДМЕТОТ ЗА РАЗВОЈНИОТ ПЕРИОД (VIII-IX)

Ученикот/ученичката:

- да ги познава и да ги дефинира основните поими што се однесуваат на граѓанското општество,
- да ги почитува човековото достоинство и човековите права како вредности засновани на генералното верување дека секој човек е подеднакво важен, вреден за почит и му припаѓаат истите права и слободи,
- да ги цени демократијата, праведноста, правдата, еднаквоста и законитоста како принципи врз кои функционираат современите општества,
- да ги почитува културната различност и разновидност, плурализмот на погледи и разлики во однесувањето,
- да развива отвореност и сензитивност кон културните разлики, верувањата, погледите на светот и однесувањето на другите,
- да развива граѓанска свест, чувство на припадност кон заедницата, свесност за другите луѓе во заедницата и за влијанието на сопствените постапки врз тие луѓе, солидарност и чувство на граѓанска одговорност кон заедницата,
- да покажува одговорност за сопствените постапки и одлуки преку морално постапување, свесно дејствување и одговорност за последиците од постапките,
- да верува во сопствените способности за преземање акција во постигнување определени цели,
- да развива вештини за аналитичко и критичко мислење, односно на систематски и логичен начин да анализира, вреднува и да донесува судови врз основа на аргументи,
- да покажува емпатија кон другите за да ги разбере мислењата, верувањата и чувствата на другите луѓе и да го види светот од нивна перспектива.
- да ја осознава соработката од општ и јавен интерес во граѓанското општество, вклучувајќи живеење во здрава животна средина и одржлив развој,
- да соработува со другите во заеднички активности, задачи и настани и да ги поттикнува на соработка за постигнување на заеднички цели,
- да ги решава конфликтите на мирен начин преку насочување на страните на конфликтот кон оптимални и конструктивни решенија што се прифатливи за сите,
- да се стреми кон себепознавање и себеразбирање, кое вклучува знаење и критичко разбирање на сопствените мисли, верувања, чувства и мотиви, како и во контекст на сопствената културна припадност и пошироката општествена перспектива,
- да практикува конструктивна и ефективна комуникација и интеракција со другите,

- да гради знаење за светот и разбирање на светот во различни области, вклучувајќи: економија, религија, медиуми, историја, култура, човекови права, политика, право,
- да демонстрира демократски средства за партиципација на сите нивоа и да земе активно учество како поединец, член на групи или како дел од општеството,
- да препознава европска и меѓународна перспектива од различни аспекти,
- да ги осознава заедничките европски вредности и придобивки од интеграциите во меѓународни организации и Европската Унија.

3. ЦЕЛИ НА НАСТАВАТА ВО IX ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката да:

- истражува и објаснува општествени појави од непосредната околина и од интерес за животот на учениците/врсниците;
- ги објаснува различните општествени фактори што влијаат на развојот на граѓанскиот идентитет и однесувањето на индивидуата;
- ја разбира важноста на моралните ставови и вредности во општествениот и личниот живот и се однесува согласно прифатените морални норми;
- ги познава можностите и патеките за образование и факторите за избор на професија;
- идентификува и прифаќа различни културни, религиски, социјални и етнички сличности и разлики на луѓето во заедницата;
- ги објаснува и брани своите ставови и покажува разбирање за различни гледишта;
- препознава различни видови конфликти и објаснува и користи различни начини за превенција и ненасилно разрешување на истите;
- покажува подготвеност за активно учество во градењето на интеркултурното општество;
- го опишува однесувањето на граѓаните во општеството;
- разликува одговорно од неодговорно однесување и ја разбира потребата од социјална одговорност;
- го разбира за значењето на граѓанските организации и групите на застапување кои работат на активности за позитивни промени во граѓанското општество;
- ги разбира, функциите и карактеристиките на културата во граѓанското општество и елементите на културниот идентитет;
- ја објаснува улогата на религијата во современото општество и да го разбира процесот на секуларизација на државите;
- ја разбира улогата и влијанието на масовните медиуми, медиумската пропаганда и социјалните медиуми во современото општество;
- гради одговорен однос кон користењето на социјалните медиуми;
- го објаснува значењето на владеењето на правото и функционирањето на правната држава и ги почитува правните норми;
- демонстрира граѓанска одговорност и реагира со осуда на ситуации во кои се манифестираат корупција, неетичност и социјален притисок;
- ги препознава начините на кои граѓаните учествуваат во демократското одлучување преку избори;
- се вклучува во изборите за и работата на ученичката заедница;
- ги разликува државните / јавните институции и нивните улоги и одговорности во општеството;
- ги објаснува предизвиците и придобивките на државите членки на Европската Унија од аспект на економската, социјалната, меѓуетничката, меѓукултурната интеграција;
- ги идентификува заедничките европски вредности и ја препознава соработката во различни области меѓу Република Македонија и Европската Унија.

4. КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ

Тема I: Граѓански идентитет – 6 часа

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи	Резултати од учењето
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да го објаснува развојот на сопствените особини, да прави разлика помеѓу своите и особините на другите; 	<p>Развој на сопствените особини</p>	<p>Развој Особини</p>	<p>Составува Т табела за своите и особините на другите</p> <p>Изработува портрет на личност со позитивни и посакувани особини</p> <p>Дискусија на тема „Кои особини се посакувани и водат кон општо добро“</p>	<p>Ученикот/ученичката е способен/способна да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - го анализира и вреднува развојот на сопствените особини и ги согледува напредокот, успехите и предизвиците; - поставува реални цели што се усогласени со неговите особини и можности и е одговорен и упорен во постигнувањето на истите.
<ul style="list-style-type: none"> - да умее да препознава општествени и лични вредности и да објаснува што е етичност и хуманост; 	<p>Етичност, вредности и хуманост</p>	<p>Етика Хуманост Вредност</p>	<p>Изработува грозд на тема Вредности</p> <p>Изготвување на промотивен материјал на тема: етичност</p> <p>Есеј на тема хуманост</p>	<ul style="list-style-type: none"> - го опишува однесувањето во етички сензитивни ситуации (морални дилеми); - ги анализира и вреднува можностите за хуманитарно дејствување на општествено ниво и се вклучува; - учествува и поддржува хуманитарни акции и волонтира во хуманитарни организации.
<ul style="list-style-type: none"> - да ја разбере важноста и потребата од доживотното учење; - да ја согледа потребата од планирање на својот 	<p>Професионален и кариерен развој</p>	<p>План Кариера Развој Професија Доживотно учење</p>	<p>Прави личен план за кариерен развој</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ги истражува можностите за продолжување на образованието и нивното влијание врз избор на професија.

<p>професионален и кариерен развој;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ги идентификува своите предности и јаки страни во развојот. 			<p>Во Т табела ги запишува своите јаки и слаби страни за идниот кариерен развој</p> <p>Истражување на можностите за упис во средно образование преку анализа на Конкурсот на средните јавни и приватни училишта.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - демонстрира позитивен став кон учењето преку примери кои ја докажуваат потребата од доживотното учење; - поставува реални цели за учење и лично напредување.
--	--	--	--	---

Тема II: Соработка и поврзаност во граѓанското општество – 8 часа

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи	Резултати од учењето
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да умее да ги препознае и објасни сличностите и различностите во однос на етничката, верската, социјалната, половата, расната припадност; - да објаснува што е дискриминација и да гради критички став кон истата; - да иницира активности што промовираат прифаќање, почитување на разликите и меѓусебна соработка. 	<p>Прифаќање и почитување на различностите</p>	<p>Различности Дискриминација Толеранција</p>	<p>Играње улоги</p> <p>Венов дијаграм Сличности и разлики (етнички, верски, културни, социјални...)</p> <p>Работа во групи - наставна техника призма</p> <p>Работа на проекти за општествена акција</p>	<p>Ученикот/ученичката е способен/способна да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - дискутира почитување и непочитување на разлики на етничка, верска, полова, социјална основа преку конкретни примери; - анализира примери на дискриминација во услови на современ начин на живеење; - предлага и учествува во конкретни активности кои промовираат почитување на разликите и соработка.
<ul style="list-style-type: none"> - да објаснува дека луѓето имаат право на свои мислења, ставови и гледишта; - да знае да истражува различни гледишта за една ситуација. 	<p>Ставови и гледишта</p>	<p>Ставови Гледишта</p>	<p>Изработува цртеж на тема: Различни гледишта</p> <p>Играње улоги или дебата - Одбрана на став на одредена тема</p> <p>Креирање и администрирање затворена дискусациона група на социјална мрежа за дискусија на прашања од граѓанското образование.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - презентира и дискутира можни мислења, ставови и гледишта кои ги искажуваат луѓето на конкретна тема; - почитува различни гледишта кои ги имаат другите за одредена тема; - дискутира примери на толеранција за различни гледишта.

<ul style="list-style-type: none"> - да разликува видови конфликти во општеството; - да објаснува конструктивно разрешување на конфликтите; - конфликтите и споровите да ги решава на конструктивен начин. 	<p>Конфликти и справување со конфликти</p>	<p>Конфликт Спор Судир</p>	<p>Работа во парови- Идентификување конфликтни ситуации и наоѓање решение</p> <p>Грозд-Елементи на конфликти Играње улоги – разрешување конфликт</p>	<ul style="list-style-type: none"> - определува и групира видови конфликти во конкретни конфликтни ситуации; - анализира потенцијално конфликтни ситуации во врсничката група; - предлага начини и форми за конструктивно решавање на конфликти; - предлага активности кои промовират ненасилство во училиштето.
<ul style="list-style-type: none"> - да ги објаснува мултикултурализмот и интеркултурализмот како појави; - да ги објаснува елементите на интеркултурно општество. 	<p>Интеркултурализмот во граѓанското општество</p>	<p>Интеркултурализам, интеркултурни вредности</p>	<p>ЗСУ техника (Знам, сакам да знам и учам)</p> <p>Дебата на тема: Интеркултурализам наспроти мултикултурализам</p> <p>Наставна техника-петоред</p>	<ul style="list-style-type: none"> - прави разлика помеѓу мултикултурата и интеркултурата; - препознава елементи на интеркултурното општество; - изведува конкретни активности кои придонесуваат за градење на интеркултурни вредности.

Тема III: Граѓанинот во граѓанското општество - 5 часа

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи	Резултати од учењето
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да го опишува однесувањето на граѓаните во општеството; - да разликува одговорно од неодговорно однесување; - да ја разбира потребата од социјална одговорност. 	<p>Социјална одговорност</p>	<p>Социјална одговорност Неодговорност</p>	<p>Дебата на тема: Различните улоги и однесување на луѓето</p> <p>Изработка на промотивен материјал на тема: социјална одговорност</p> <p>Работа во група – Планирање на иницијативи за подобрување на животот во училиштето и заедницата.</p>	<p>Ученикот/ученичката е способен/способна да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - критички анализира и дискутира за различни улоги и однесување кај граѓаните; - препознава што е социјална одговорност во училиштето и заедницата; - се ангажира во ситуации во кои е потребна социјална одговорност; - учествува и иницира активности за подобрување на животот во училиштето и заедницата.
<ul style="list-style-type: none"> - да идентификува видови на граѓанско организирање и здружување; - да ја објаснува улогата на Граѓанските организации во општеството; - да анализира придобивки од активности на Граѓански организации и групите на застапување. 	<p>Граѓанските организации и групите на застапување</p>	<p>Граѓански организации Групи на застапување Волонтерство Ученичка заедница</p>	<p>Дискусија – причини и услови за граѓанско организирање и здружување.</p> <p>Истражување за граѓански организации кои делуваат во нашата држава. Работа во групи- формирање граѓански организации (Изработуваат план и програма за делување)</p> <p>Дискусија за работата на ученичката заедница</p>	<ul style="list-style-type: none"> - препознава конкретни ситуации во кои граѓаните можат да влијаат за подобрување на животот во заедницата преку здружување и организирање; - истражува примери на граѓански иницијативи; - прифаќа делување на граѓаните преку граѓански иницијативи (формални и неформални); - предлага различни видови иницијативи за подобрување на животот во училиштето и заедницата.

Тема IV: Културата, културниот идентитет, религијата и социјалните медиуми - 6 часа

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи	Резултати од учењето
<ul style="list-style-type: none"> - да ги разбира значењето, влијанието, функциите и карактеристиките на културата во својата заедница; - да ги објаснува елементите кои го сочинуваат културниот идентитет. 	<p>Културата и културниот идентитет</p>	<p>Културен идентитет</p>	<p>Проект на тема: „Културите во мојата заедница“</p> <p>Работа во парови: меѓусебно интервју и презентирање на другиот.</p>	<p>Ученикот/ученицката е способен/способна да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - истражува и презентира различни култури од својата средина; - го дефинира поимот културен идентитет преку конкретен пример.
<ul style="list-style-type: none"> - да го разбере процесот на секуларизација на државите; - да ја објаснува улогата на религијата во современото општество. 	<p>Улогата на религијата во граѓанското општество</p>	<p>Секуларизација Атеизам</p>	<p>Техника грозд за дефинирање на поимите: секуларизација и атеизам</p> <p>Есејско прашање/дискусија: Улогата на религијата во граѓанското општество</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ги разликува и дефинира поимите: секуларизација и атеизам; - ги идентификува вредностите од религиите кои промовираат општо човечки вредности; - презентира позитвини примери на толеранција кон религиски другиот и атеистите.
<ul style="list-style-type: none"> - да го анализира влијанието на медиумите, медиумска пропаганда во современото општество; - да гради одговорен однос во користењето во социјалните медиуми. 	<p>Влијанието на социјалните медиумите врз граѓаните</p>	<p>Сајбер насилство Цензура Автоцензура</p>	<p>Анализира текст - идентификување факти, информација и личен став на новинар.</p> <p>Примери од влијанието на социјалните медиуми во секојдневниот живот.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - дискутира за потребата од критичко толкување на медиумите и медиумската пропаганда; - ги објаснува поимите цензура и автоцензура; - критички анализира неодговорно користење на социјалните медиуми (сајбер насилство).

			<p>Дискусија: (не) одговорно користење на социјалните мрежи</p> <p>Пишување новинарски текст, статија или пост на некој блог на тема: цензура, автоцензура или сајбер насилство.</p>	
--	--	--	--	--

Тема V: Граѓанинот и државата – 6 часа

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи	Резултати од учењето
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да го објаснува поимот правна држава; - да го идентификува штетното влијание на корупцијата за развојот на личноста, групата и општеството; - да анализира механизми за спречување на корупцијата и заштита од коруптивни дејства. 	<p>Владеене на правото и правната држава</p>	<p>Правна држава Корупција Антикорупција Неетичност Социјален притисок</p>	<p>Изработка на крстозбор со клучните поими, на пример: социјален притисок, интегритет, корупција, антикорупција, етичност, граѓанска одговорност;</p> <p>Игра на улоги/дискусија на теми: граѓанска одговорност, корупција, неетичност, социјален притисок.</p> <p>Истражување на корупција (нефер оценување) во училиштето</p>	<p>Ученикот/ученичката е способен/способна да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - набројува карактеристики на правна држава; - разликува приватен од јавен интерес и наведува примери на неетичност во својата средина; - препознава социјален притисок во конкретни ситуации меѓу врсниците; - ги набројува човековите права кои се прекршени во ситуации на корупција; - оценува дека секој чин кој има за цел лична добивка на штета на другиот е неетички и/или незаконски; - предлага етички начини за справување со ситуации на социјален притисок.
<ul style="list-style-type: none"> - да ја објаснува демократијата како процедура, начин на мислење и постапување; - да ја разбира врската меѓу изборите и демократските процеси во општеството; - да објаснува како преку политичките партии граѓаните ги изразуваат различните интереси (плурализам). 	<p>Изборите и демократските процеси во општеството</p>	<p>Демократија Избори Референдум Политички плурализам Легитимитет на власта</p>	<p>Дебата на тема: Ако не гласам јас, некој друг ќе одлучи во мое име.</p> <p>Споредба на програми на политички партии при што се изготвува Венов дијаграм.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - организира, спроведува и учествува во изборни активности на ученичката заедница; - почитува резултати од демократски избори и одлуки на мнозинството во својата средина;

			Планирање/спроведување избори за ученички претставници во паралелката/училиштето.	<ul style="list-style-type: none"> - анализира дејствување на политички партии во општеството; - дискутира зошто е важно учеството на избори и како е тоа поврзано со легитимитетот на власта (конкретни примери).
<ul style="list-style-type: none"> - да објаснува функции и одговорности на државната и јавната администрација; - да ги наведува основните органи на локалната самоуправа и да ги поврзува со нивните одговорности. 	Државната и јавната администрација во функција на граѓаните	Државна администрација Јавна администрација	Изработка на групен проект: „Државната и јавната администрација во функција на граѓаните“ Мисловна мапа: државна и јавна администрација	<ul style="list-style-type: none"> - споредува функции и одговорности на државната и јавната администрација и воочува разлики во конкретни ситуации; - ги наведува и дискутира правата и одговорностите на граѓаните во својата локалната заедница.

Тема VI: Граѓанинот и Европа – 5 часа

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи	Резултати од учењето
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да го објаснува создавањето на Европската Унија (ЕУ); - да ги објаснува структурата, целите и функционирањето на ЕУ; - да ги препознава и анализира придобивките и предизвиците на земјите – членки на ЕУ. 	<p>Европската Унија (ЕУ)</p>	<p>Советот на Европа Европскиот суд за човекови права Комитет на министри Секретаријат Европскиот Парламент</p>	<p>Работа во групи - Истражување на организациона шема и надлежностите на телата на ЕУ</p> <p>Есејско прашање/дискусија: Обврските и придобивките за социјалниот и економскиот развој на државите членки на ЕУ</p>	<p>Ученикот/ученичката е способен/способна да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - го опишува создавањето, развојот на ЕУ; - го објасни функционирањето на ЕУ преку анализа на институциите на ЕУ и нивните надлежности; - да ги издвојува обврските и придобивките за економскиот и социјалниот развој на земјите – членки на ЕУ.
<ul style="list-style-type: none"> - да го објасни односот на Република Македонија и ЕУ; - да ја препознава соработка меѓу РМ и ЕУ во различни области. 	<p>Република Македонија во Европската Унија</p>	<p>Интеграција</p>	<p>Дискусија - Европа тоа сме ние</p> <p>Работа во групи: Истражување на придобивките и обврските на РМ од членството во ЕУ.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ја опишува соработката меѓу РМ и ЕУ; - идентификува дел од условите кои треба да се исполнуваат за прием во ЕУ; - да демонстрира конкретни иницијативи на соработка меѓу младите од Македонија со младите од државите членки на ЕУ.

5. ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Наставната програма е обликувана согласно на развојните карактеристики на учениците во IX одделение на деветгодишното основно образование. Содржи дидактичките елементи коишто се карактеристични за наставата на современото основно училиште и одмерено на психофизичките способности на ученикот. Наставниот материјал е логички систематизиран врз основа на базичната наука со својата теорија, истражувачки методи и логика на заклучување.

Наставниците по граѓанско образование своите планирања и подготовки за наставата треба да ги развиваат врз основа на целите и резултатите од учењето по наставни теми и содржини со соодветен избор на методи и активности во наставниот процес. Планирањето опфаќа задачи кои треба да се извршат во одредено време за остварување на поставените цели и резултати од учењето, но и начините за контрола и проценка на постигнатите резултати. Со планирањето се избегнува стихијноста во воспитно-образовниот процес, а пак појдовната точка за изготвување на планирањето е рефлексивната, што значи дека планирањето како систем на работа постојано треба да се унапредува.

Наставната програма за IX одделение нуди шест развојни наставни теми кои претходно се изучуваат и во VIII одделение, за кои се препорачува да се организира современа интерактивна настава.

Поради специфичноста на наставниот предмет и неговата поврзаност со секојдневниот живот на учениците во наставата треба да води грижа за усогласеноста на програмските содржини и залагањата за демократското граѓанско општество со методите што се користат и општата клима на часот (одговорност, соработка, почитување, демократичност и сл.). Всушност, неопходно е учениците да се оспособуваат да го применуваат знаењето, да изградат свои ставови, интереси и размислувања што ќе придонесат да бидат активни, да го збогатат своето ученичко учество и потоа да го унапредат граѓанското општество како возрасни граѓани, а тоа најуспешно се постигнува преку лично искуство.

Наставната програма по граѓанско образование може успешно да се реализира во училишната настава со примена на методи и активности за поттикнување на продлабочено учење со разбирање и расудување, кооперативност, работа во групи, како и со самостојно истражување и откривање на знаењето. Наставниците по граѓанско образование треба да придонесат за создавање демократска училишна клима, низ истражувачките активности, проектни работилници, учениците да го изнесуваат своето мислење, да прифаќаат вредности, да се воспитуваат во духот на соработката, хуманоста, емпатијата, ненасилната комуникација, недискриминацијата и почитувањето на различностите.

Наставата по граѓанско образование редовно се планира, организира и остварува со предвидениот фонд на часови што е утврден со наставниот план. Учениците во наставата се оценуваат со бројчена оценка која има влијание на општиот успех.

Препораки за користење на годишниот фонд на часови (ориентационо планирање на наставните часови по наставни теми и содржини).

Препораките за годишниот фонд на часовите се дадени како ориентација, заедно со конкретните цели, резултати од учењето и теми/содржини, што, секако, не треба да го ограничува нивното прераспределување, според потребите при реализацијата. Поинаквото користење на часовите треба да го проценува предметниот наставник според достигнуањата на неговите ученици, т.е. според промените во квалитетот на знаењата и способностите кои тие ги постигнуваат.

Се препорачува користење на следниве наставни средства:

- учебник за соодветниот предмет, одобрен од страна на министерот;
- други извори на учење во непосредната околина, посета на специјализирани институции и соработка со стручни лица;
- енциклопедии, речници, списанија, дневен печат, законски акти, меѓународни документи;
- интернет, популарни илустрирани образовни софтвери и дигитални содржини;
- аудио-визуелни средства и други средства соодветни на предметот.

6. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Во текот на наставата редовно се следат и се вреднуваат постигањата на учениците. Се прибираат показатели за постигнувањето на поставените цели преку мерењето на резултатите од учењето. Покрај тоа се следат активностите за учење, градењето на свои ставови и размислувања за одредени прашања од наставниот материјал, мотивираноста за учење, соработката со другите, ангажманот на учениците во заедницата. За сето тоа учениците добиваат повратни информации и насоки за подобрување на нивната работа и постигања. Се користат различни методи и техники на формативното и сумативното оценување.

Учениците треба однапред да се информирани за критериумите за сумативните бројчени оценки. Во нив не треба да се содржат ставови на учениците за определени општествени прашања.

Редовно се врши информирање на секој ученик, како и на родителите за постигањата на ученикот. Оценувањето е составен дел на планирањето на наставникот за наставата и учењето.

7. ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по граѓанско образование за IX одделение во однос на просторните услови се темели на Нормативот за простор, опрема и наставни средства за деветгодишното основно училиште донесен од страна на министерот за образование и наука со решение бр. 07-1830/1 од 28.02.2008 година.

8. НОРМАТИВ ЗА НАСТАВЕН КАДАР

Наставата по наставниот предмет граѓанско образование ја изведува наставник со завршени:

- студии по Социологија (VII/1 или 240 ЕКТС) со здобиена соодветна педагошко-психолошка и методска подготовка на акредитирани високообразовни установи,
- студии по Историја (VII/1 или 240 ЕКТС) со здобиена соодветна педагошко-психолошка и методска подготовка на акредитирани високообразовни установи,
- студии по Филозофија (VII/1 или 240 ЕКТС) со здобиена соодветна педагошко-психолошка и методска подготовка на акредитирани високообразовни установи.

9. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на започнување: **1.9.2019 година.**

10. ПОТПИС И ДАТУМ НА УТВРДУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по *Граѓанско образование* за IX одделение на деветгодишното основно образование, на предлог на Бирото за развој на образованието, ја утврди министерот за образование и наука.

Арх.бр. 12-14982/1

12.12.2018 година

МИНИСТЕР, с.р.

Dr. Arbër Ademi

Изготвила: работна група, со решение бр. 02-56/1 од 25.4.2018

Кординатор: м-р Оливер Станојоски

Контролирал: Трајче Ѓорѓијевски, Раководител на одделение

Одобрил: м-р Митко Чешларов, Раководител на сектор